UITGAVE 2017 - NUMMER 1

Science For A Better Life

FORWARD FARMING KOERIER

‘BIOLOGISCH BOEREN MOET TUSSEN DE OREN ZITTEN’

2 **GANGBARE EN BIOLOGISCHE TELERS** MET ELKAAR IN GESPREK **6** **‘GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN** HOREN GEWOON NIET IN DE SLOOT’ **8** **MAÏS** BESCHERMT FRUITBOMEN TEGEN VORST **10** **ONKRUIDEN DE BAAS MET** SLIMME SCHOFFELS EN EGGEN **14** **CONVENANT BOLLENTEELT** BIEDT HOUVAST

AKKERBOUWER JASPER ROUBOS OP BEZOEK BIJ BIO-TELERS HENK KLOMPE EN ADRI VAN NIEUWENHUYZEN

GANGBAAR *MEETS* BIO

Wat zijn nou precies de verschillen tussen gangbaar en biologisch boeren? Zit het vooral in de praktische manier van werken of is het echt een andere 'mindset'? Om dat te horen, te zien én te ervaren ging gangbaar akkerbouwer Jasper Roubos uit Abbenes (N-H.) een ochtend op bezoek bij Henk Klompe en Adri van Nieuwenhuyzen, beide biologisch akkerbouwer in Biddinghuizen (Fl.). Na een uitgebreide rit langs de velden en een intensieve discussie in de tuin van Klompe, blijkt dat beide 'partijen' veel raakvlakken hebben, maar ook een aantal duidelijke verschillen kennen. Roubos: ,,Biologische akkerbouwers gaan heel zorgvuldig met hun grond om; daar kunnen we als gangbare akkerbouwers écht van leren. Anderzijds heb ik er moeite mee om gewassen te laten mislukken - want zo zie ik dat - omdat je niet tegen ziekten mag spuiten."

Adri van Nieuwenhuyzen (links) en Henk Klompe (midden) - beide biologisch akkerbouwer - zijn druk in gesprek met hun 'gangbare' collega Jasper Roubos. Als boeren hebben ze veel raakvlakken met elkaar, maar in de manier van boeren zijn er duidelijke verschillen.

,,Kijk, dit is nou luzerne. Een prachtig gewas dat je bij gangbare boeren maar weinig ziet. Luzerne wortelt diep, waardoor het een heel mooie bodemstructuur achterlaat. Verder bindt het stikstof uit de lucht en groeit het gewas zó dicht dat het verstikkend werkt op allerlei lastige onkruiden. Van die prachtige eigenschappen maken we in de biologisch landbouw graag en veelvuldig gebruik." Henk Klompe vertelt zijn verhaal op de kopakker van een 10 hectare grote kavel, die - zoals dat heet - 'in de omschakeling' is. De bioboer legt uit dat op 'gangbaar' akkerbouwland niet zomaar biologische producten mogen worden geteeld. Er zijn twee verplichte omschakeljaren, waarbij het land al wel op een biologische manier behandeld dient te worden, maar de producten nog niet als biologisch verkocht mogen worden. ,,Dat zijn dus jaren die behoorlijk wat geld kosten en in feite niks opleveren, toch?", vraagt Roubos. ,,Zo zou je het kunnen benaderen", zegt Klompe, ,,maar ik zie het meer als een belangrijke investering in mijn bedrijf. Als ik deze grond - die voorheen behoorlijk intensief is beteeld - in twee jaar tijd weer zodanig op orde krijg dat ik er vele jaren goede gewassen op kan telen, dan weegt dat ruimschoots op tegen het verlies aan inkomsten in die twee jaar." Collega Adri van Nieuwenhuyzen vult aan dat een vruchtbare en goed bewerkbare grond dé basis is voor elk biologisch bedrijf. ,,Wij gebruiken geen kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen en hebben daardoor minder mogelijkheden om in het seizoen de gewassen bij te sturen. Het moet dus echt uit de grond komen."

'TIEN PROCENT MISLUKT'

De mannen rijden verder naar een veld met pompoenen. Klompe vertelt dat het grillige - en vooral natte - voorjaarsweer het gewas geen goed heeft gedaan. Zowel de opbrengsten als kwaliteit van de pompoenen is matig. Roubos vraagt of hij hier niet ontzettend van baalt. Klompe reageert rustig en zegt: ,,Dit is biologische landbouw. Wij houden er op voorhand rekening mee dat ongeveer tien procent van de gewassen mislukt en dat er flinke fluctuaties kunnen zijn in de kwaliteit en opbrengst. Hier tegenover staat dat andere gewassen het juist heel goed doen. Het is niet voor niets dat ik op mijn bedrijf meer dan tien gewassen teel. Risicospreiding is erg belangrijk, omdat we - zoals al eerder gezegd - veel minder mogelijkheden hebben om onze gewassen in het seizoen bij te sturen. Ik teel bewust gewassen uit verschillende gewasgroepen om zo tegenvallers te kunnen compenseren."

Terug op het bedrijf verdiept het gesprek zich verder in de tuin van Klompe. Jasper Roubos wil weten op welk niveau de opbrengsten van de bio-gewassen liggen. ,,Reken over het hele bouwplan maar ongeveer met de helft van gangbaar, maar de schommelingen daarbinnen zijn erg groot", antwoordt Van Nieuwenhuyzen. ,,En liggen de prijzen dan ongeveer op het dubbele van gangbaar?", vraagt Roubos door. Zowel Van Nieuwenhuyzen als Klompe aarzelen over hun antwoord. ,,De prijzen die wij krijgen zeggen eigenlijk niet zoveel. Ten eerste schommelen ze van jaar tot jaar enorm. Dat komt onder meer omdat er maar weinig contractteelt is; bijna alles wordt vrij verkocht of er worden hooguit wat losse afspraken over eventuele afnames gemaakt. Het gaat veel meer over de marge die je kunt maken met je product. En daarvan kan ik zeggen dat die de lagere opbrengsten in de regel ruimschoots goedmaken",

Luzerne wortelt diep, waardoor het een heel mooie bodemstructuur achterlaat. Verder bindt het stikstof uit de lucht en groeit het gewas zó dicht dat het verstikkend werkt op allerlei lastige onkruiden. ,,Van die prachtige eigenschappen maken we in de biologisch landbouw graag en veelvuldig gebruik", zegt Henk Klompe.

ADRI VAN NIEUWENHUYZEN: ‘HEB EEN BEETJE VERTROUWEN IN DE NATUUR; DIE LOST HEEL VEEL ZAKEN VOOR JE OP’

HENK KLOMPE: ‘JA, BIOLOGISCHE LANDBOUW IS VOOR MIJ EEN IDEOLOGIE. HET MOET TUSSEN DE OREN ZITTEN’

JASPER ROUBOS: ‘IK HEB ER MOEITE MEE OM GEWASSEN TE LATEN MISLUKKEN - WANT ZO ZIE IK DAT - OMDAT JE NIET TEGEN ZIEKTEN MAG SPUITEN’

Henk Klompe (links) en Jasper Roubos bekijken samen een perceel met pompoenen. In de biologische landbouw is dit een tamelijk gangbaar gewas; in de reguliere landbouw wordt het nauwelijks geteeld.

zegt Van Nieuwenhuyzen. Collega Klompe vertelt dat zijn uien in goede jaren 80 of 90 cent per kilo op kunnen leveren, maar dat ze in slechte jaren ook wel eens ondergeploegd zijn. ,,Soms zijn de prijzen geweldig, maar is je gewas ten onder gegaan aan ziektes of plagen. Daar moet je mee dealen...'".

DEALEN MET HALVE OPBRENGSTEN

,,Is jullie land eigenlijk niet veel te duur voor een halve opbrengst? En is dat - moreel gezien - eigenlijk wel te verkopen? We hebben in Nederland de mogelijkheid om uitstekende oogsten – zowel in opbrengst als in kwaliteit - van het land te halen. En jullie laten gewoon de helft liggen door bewust geen gebruik te maken van kunstmest of gewasbeschermingsmiddelen - iets dat ik juist zie als een mooi staaltje menselijk vernuft", vraagt Roubos zich hardop af. Dan is er even stilte en kijken de mannen elkaar aan. Van Nieuwenhuyzen formuleert vervolgens rustig: ,,Mijn doelstelling is niet om - koste wat kost - zoveel mogelijk kilo's van het land te halen. Daar ben ik geen boer voor geworden. Natuurlijk doe ik er alles aan om een teelt te laten slagen, maar als dat onverhoopt niet lukt, dan heb ik daar ook vrede mee." ,,Maar als je ziet dat je gewas ten onder dreigt te gaan aan een ziekte of plaag; doet je dat dan niks?", reageert Roubos, ,,en is er nooit een moment dat je denkt: met een beetje middel zou ik mijn aardappelen of uien kunnen redden en zelfs een prima opbrengst kunnen behalen?" ,,Nee, zo werkt biologische landbouw niet; althans niet voor mij", geeft Van Nieuwenhuyzen aan. ,,Ik probeer het zo biologisch mogelijk op te lossen. En ja, dat kan zowel goed als fout gaan." Als voorbeeld haalt hij een perceel wortels aan dat vorig jaar helemaal onder de luizen zat. ,,Ik had de mogelijkheid om de luizen met een biologisch middel te verdelgen. Maar dat heb ik bewust niet gedaan, omdat dit een vorm van symptoombestrijding is; iets dat ik liever niet doe. En week later wemelde het van de lieveheersbeestjes die vrijwel alle luis wegvraten. En die peen stond er vervolgens prima bij. De les hieruit is: heb een beetje vertrouwen in de natuur; die lost heel veel zaken voor je op."

'HET MOET TUSSEN DE OREN ZITTEN'

Klompe benadrukt overigens dat niet iedere biologische teler 'het erop aan laat komen' en dus maar afziet van biologische bestrijdingsmiddelen. ,,Wettelijk zijn er bepaalde middelen die we mogen gebruiken en daar is verder ook niets mis mee. Niettemin zie je dat er wel een scheiding is tussen telers die er wél en niet toe neigen. Over het algemeen kunnen je stellen dat ervaren bio-telers er steeds minder of helemaal geen behoefte meer aan hebben; zij hebben door de jaren heen ervaren dat werken aan een vitale en gezonde bodem meer helpt dan symptoombestrijding met middelen."

Op Roubos' vraag of biologische landbouw voor hen een ideologie is, antwoorden Klompe en Van Nieuwenhuyzen allebei bevestigend. ,,Ja, voor ons is het iets dat tussen de oren moet zitten. Het is een manier van boeren die niet zozeer om geld gaat, als wel om voedsel te produceren op een manier die dicht bij de natuur staat", zegt Klompe. Beide bioboeren hebben dan ook weinig op met collega's die alleen omschakelen om een paar keer te kunnen cashen met één of ander biologisch gewas. ,,Die telers haken meestal ook af als het werkelijk op biologisch boeren aankomt", aldus Van Nieuwenhuyzen. Roubos wil weten hoeveel 'omschakelaars' het werkelijk volhouden om biologisch te boeren. Klompe schat dat hooguit 20 procent van alle boeren die een omschakelcursus volgen daadwerkelijk biologisch gaat boeren. ,,En daarvan vallen er nog een aantal af omdat ze het niet verdragen dat er zoveel onkruid staat en dat ze daarvoor niet terug kunnen grijpen naar de spuit." Volgens Van Nieuwenhuyzen moet je de eerste twee, drie jaar doorkomen om te ervaren dat onkruiden ook zonder chemische middelen te beheersen zijn. ,,Zodra je ziet dat de natuur je kan helpen in de bedrijfvoering ben je - zoals ik het noem - 'de grens over'. Díe telers blijven biologisch boeren."

'BOEREN IN EEN WURGGREEP'

Jasper Roubos wil weten hoe Klompe en Van Nieuwenhuyzen tegen de gangbare landbouw aankijken. Is die 'slechter' of 'minder' dan de biologische landbouw? Beide bio-boeren geven aan in het verleden ook 'gewoon gangbaar' geboerd te hebben en dus goed weten hoe het daarin werkt. ,,Ik veroordeel de gangbare landbouw allerminst, maar vindt het wel prettig dat ik op een biologische manier boer. Ik zie de gangbare manier van boeren steeds meer als een wurggreep; telers moeten zoveel mogelijk product voor een zo laag mogelijke prijs telen. Dat staat

Het gebruik van vaste mest is een belangrijke schakel binnen de biologische landbouw; ook bij Klompe.

Adri van Nieuwenhuyzen heeft een biologisch-dynamisch akkerbouwbedrijf in Biddinghuizen (Fl.). Op 95 hectare teelt hij peen, uien, suikermaïs, gras-klaver, erwten en aardappelen.

Henk Klompe heeft een biologisch akkerbouwbedrijf in Biddinghuizen (Fl.). Op 52 hectare teelt hij aardappelen, suikermaïs, pompoen, pastinaak, uien, sjalotten, wit- en roodlof, peen, gras-klaver en luzerne.

Jasper Roubos heeft een gangbaar akkerbouwbedrijf in Abbenes (N-H.).Op 70 tot 75 hectare teelt hij consumptie-aardappelen, wintertarwe, suikerbieten en plantuien. Neventakken van het bedrijf zijn loonspuiten (jaarlijks ca. 200 hectare, met name aardappelen en bloembollen) en het beheer van een camperplaats (voor max. 15 campers).

me heel erg tegen", zo motiveert Klompe zijn keuze voor bio. Ook Van Nieuwenhuyzen heeft geen moeite met zijn gangbare collega's, maar ziet wel een belangrijk verschil in 'mindset' met biologische boeren. ,,Gangbare boeren benaderen elkaar meer als concurrent en hebben in mijn ogen een negatievere inslag als het gaat om hun sector. Biologische boeren zijn positiever en zien elkaar minder als bedreiging." Gevraagd naar een verklaring hiervoor haalt hij aan dat bio-boeren de afgelopen decennia meer gedwongen werden om samen te werken om de sector op te bouwen. ,,Dat schept hoe dan ook een band." Verder is er meer direct contact met de consument door de verkoop aan winkels, boerenmarkten en dergelijke. ,,Ik denk dat we daardoor meer waardering voor ons werk krijgen. En dat verhoogt weer het werkplezier."

Nog een reden waarom beide mannen zijn omschakeld naar bio is de allergische reactie die ze in het verleden van een chemisch gewasbeschermingsmiddel kregen. ,,Voor mij was dat een flinke duw richting bio, want ik ben er destijds flink ziek van geweest", aldus Van Nieuwenhuyzen.

STRIJD OM PHYTOPHTHORA

Een netelige kwestie die wat Roubos betreft ook aan de orde moet komen is de phytophthora-bestrijding in aardappelen. Met name in gebieden waar gangbare en biologische boeren dicht bij elkaar zitten, wordt er nogal eens gesoebat over de oorzaak van een phytophthora-infectie. Gangbare boeren verwijten hun biologische collega's dat ze hun gewas niet snel genoeg doodbranden bij een (heftige) infectie; bio-boeren kunnen hun aardappelen immers niet met chemische middelen beschermen tegen deze agressieve schimmel. Gevolg hiervan is dat gangbare telers (vinden dat ze) meer moeten spuiten en hogere doseringen moeten toepassen om hun gewas schimmelvrij te houden. Dit kan de collegiale verhoudingen flink op scherp zetten.

Volgens Van Nieuwenhuyzen moet het phytophthora-probleem niet alleen op biologische telers worden afgeschoven. ,,We hebben een gedeelde verantwoordelijkheid om de phytophthora-schimmel zo min mogelijk schade te laten berokkenen. Wij moeten ervoor zorgen dat we gangbare collega's op tijd inlichten over eventuele infectiehaarden op ons land, zodat zij op tijd hierop kunnen reageren. En ook moeten we eventuele haarden op tijd doodbranden zodat de schimmel zich niet explosief uit kan breiden. Aan de andere kant zie ik bij gangbare telers ook nog genoeg infectiebronnen die niet of onvoldoende bestreden worden, zoals bijvoorbeeld aardappelopslag in tarwe of bieten. En wat ook niet vergeten mag worden: gewassen die flink zijn opgejaagd met stikstof zijn ook gewoon gevoeliger voor phytophthora. Het is dus niet alleen een probleem van de bio-boer, maar van alle boeren samen. We moeten het samen aanpakken."

De bio-teler zou graag zien dat er meer respect is voor elkaars manier van werken. ,,Ik zie dat de meeste van mijn gangbare collega's hun werk netjes en met een grote verantwoordelijkheid naar hun omgeving uitvoeren. Ik probeer dat zelf ook te doen en hoop dat mijn collega's me daarin ook serieus nemen." Klompe erkent dat de hoge ziektedruk van afgelopen jaar wel weer een stevig signaal heeft gegeven om nóg meer werk te maken van phytophthora-resistente of -tolerante rassen. ,,We hebben inmiddels rassen met een heel hoge resistentiegraad, maar die zijn vaak weer lastig te telen of gewoon niet zo lekker. Het is te hopen dat we de komende jaren een paar rassen tot onze beschikking krijgen die op al die eigenschappen goed scoren."

'BIOLOGISCH IS NIKS VOOR MIJ'

Na een lange zit in de tuin maken de mannen nog een rondje over het erf en door de schuur van Klompe. Roubos geeft aan dat de gesprekken hem weliswaar flink aan het denken hebben gezet, maar dat een stap naar biologisch voor hem geen optie is. ,,Wat ik vooral zie is héél veel handwerk, omdat je niet tegen onkruiden mag spuiten. Alleen al daarom is biologisch boeren niks voor mij. Verder zou ik er grote moeite mee hebben om gewassen te laten mislukken - want zo zie ik dat - omdat je niet tegen ziekten mag spuiten. Op de gronden in Flevoland kun je hele mooie opbrengsten halen, die bio-boeren bewust laten liggen. Persoonlijk vind ik dat niet erg duurzaam. Ook heb ik nog niet kunnen ontdekken waarom biologisch boeren beter zou zijn voor mens en milieu. Als je het mij vraagt werken gangbare boeren net zo bewust en kun je óók met het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen heel verantwoord, veilig, precies en milieuvriendelijk gewassen telen. Misschien moeten we dat maar eens wat meer aan de grote klok hangen."

Een punt waar Roubos wél van onder de indruk is, is de grote aandacht en toewijding voor de bodem. ,,Daar kunnen we als gangbare akkerbouwers nog een heleboel van leren. Verder zijn biologische boeren veel beter in staat om te vertellen wát ze doen en waaróm ze dat doen. Ook daarin hebben we als gangbere telers nog een flinke slag te maken", zo besluit hij.

Hoe kun je voorkomen dat gewasbeschermingsmiddelen na een flinke bui van het land afspoelen en vervolgens in de sloot terechtkomen? Met die vraag houdt akkerbouwer Klaas Jan Jensma uit Hijum (Fr.) zich sinds een aantal jaren bezig. Samen met het Wetterskip Fryslân, coöperatie Agrifirm, landbouworganisatie LTO, adviesbureau Delphy en vijf collega-boeren testte hij diverse middelen en technieken om afspoeling te voorkomen. ,,Dé oplossing hebben we nog niet gevonden, maar we komen er wel steeds dichter bij in de buurt."

'GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN **HOREN GEWOON NIET IN DE SLOOT'**

,,Of ik extra begaan met het milieu?", herhaalt Klaas Jan Jensma nog maar eens de vraag. ,,Niet meer of minder dan de gemiddelde boer hier uit de omgeving. Waar het mij om gaat is dat we gewasbeschermingsmiddelen daar houden waar we ze nodig hebben: op het land. En als dat - om wat voor een reden dan ook - niet lukt, dan moeten we daar oplossingen voor zien te vinden. Dat is niet alleen in het belang van het milieu, maar ook in ons eigen belang. Willen we chemische gewasbeschermingsmiddelen voor de toekomst behouden, dan zullen we er zo netjes mogelijk mee om moeten gaan." Akkerbouwer Jensma is duidelijk van de nuchtere benadering: probleem zijn er om opgelost te worden, liefst met praktisch haalbare en niet al te dure methoden of technieken.

Flinke normoverschrijding

Met deze benadering zet hij zich ook in om het probleem van afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen naar sloten te tackelen. Jensma raakte hierbij betrokken doordat er in het voorjaar van 2012 een flinke normoverschrijding in de sloot naast zijn land werd geconstateerd. ,,Aanvankelijk was ik vooral verbaasd: hoe konden die middelen in de sloot terecht zijn gekomen? Zelf wist ik vrijwel zeker dat het niet per ongeluk met het spuiten was gebeurd, bijvoorbeeld doordat een uiteinde van de spuitboom even boven de sloot had gehangen. Ik was dus oprecht verbaasd én verrast toen het waterschap met deze boodschap kwam."

Nog opmerkelijker was dat er in de twee volgende jaren op dezelfde locatie wéér te hoge waarden voor gewasbeschermingsmiddelen in het slootwater werden gevonden. ,,Samen met het waterschap hebben we toen heel precies geanalyseerd wat de mogelijke bron kon zijn. Al gauw bleek er geen enkele correlatie te zitten tussen de normoverschrijdingen en het moment van spuiten. Drift (*het verwaaien van middelen, red.*) kón dus niet de oorzaak zijn." Toen vervolgens de monsternames naast de (grotere) neerslagmomenten werden gelegd, kwam de aap uit de mouw: de (resten van) middelen waren vrijwel zeker met een flinke bui van het land in de sloot gespoeld.

Vooral bij zware buien in het vroege voorjaar blijkt het risico van afspoeling behoorlijk groot, zo weet Jensma. ,,De grond is dan meestal nog wat droog en kan nog niet zoveel water opnemen. Bij heftige plensbuien trekt de eerste vijf millimeter nog wel de grond in, maar de rest gaat aan de wandel en stroomt zo van het land. In die stroming worden resten van middelen meegenomen, die anders in de grond afbreken. Omdat veel akkerbouwpercelen in deze regio door de jaren heen iets 'bol' zijn gelegd om wateroverlast tegen te gaan, verloopt de afspoeling ook nog eens extra snel."

Greppels met compost

Om de afspoelingsproblematiek verder uit te diepen - én nog belangrijker: om er een oplossing voor te vinden - is in 2015 de projectgroep Deltaplant Agrarisch Waterbeheer (DAW) opgestart met daarin zes akkerbouwers (waaronder Jensma), coöperatie

KLAAS JAN JENSMA:
,,IK MERK DAT HET WATERSCHAP HEEL POSITIEF IS OVER DE SAMENWERKING DIE WE OP DIT MOMENT HEBBEN."

Agrifirm, Wetterskip Flyslân, adviesbureau Delphy en landbouworganisatie LTO. Jensma vertelt dat er inmiddels meerdere praktijkproeven zijn uitgevoerd met verschillende middelen en technieken. Als eerste noemt hij de toepassing van een middel dat de waterafstotendheid van gronddeeltjes vermindert en daarmee de opname van water in de grond verbetert. Deze zogenaamde bodemuitvloeier - op basis van sinaasappelschillen - kan tegelijk met andere spuitvloeistoffen worden toegepast. Volgens de akkerbouwer lijkt dit middel wel te werken, alleen is dit nog vrij moeilijk meetbaar. ,,We zullen dus nog verder moeten onderzoeken hoe effectief het is en of we daar in de praktijk voordeel mee kunnen behalen."

Ook is er volop geëxperimenteerd met het maken van zogenaamde compostgreppels rondom het perceel. Het idee hierachter is dat overtollig regenwater eerst in deze greppels stroomt en dat eventueel aanwezige gewasbeschermingsmiddelen door de compost worden gefilterd. Volgens Jensma werken de greppels wel, maar blijft het lastig om hiermee grote hoeveelheden water af te voeren. ,,Afspoeling gebeurt vooral bij heftige buien van meer dan 20 of 30 millimeter per uur. Een greppel rondom het perceel is dan meestal niet genoeg om al dit water op te vangen. Daarnaast is het graven van greppels rondom percelen een behoorlijk kostbare aangelegenheid; liever zoek ik naar een goedkopere optie om afspoeling te voorkomen." Wél ziet de akkerbouwer mogelijkheden om verder te experimenteren met compost, omdat dit bewezen heeft het water goed te kunnen filteren. ,,Misschien moeten we eens proberen om de compost licht ingewerkt in de grond tussen de gewasrijen aan te brengen...", zo denkt hij alvast vooruit.

Drempels tussen de ruggen

Een derde mogelijkheid om de kans op afspoeling te verminderen is het opwerpen van kleine drempeltjes tussen de gewasruggen. Deze drempeltjes moeten ervoor zorgen dat het water tussen de ruggen blijft hangen, beter infiltreert en minder snel gaat stromen. Jensma heeft er inmiddels twee seizoenen mee geëxperimenteerd en ziet wel mogelijkheden om het structureel in te zetten in zijn bedrijfsvoering. Hij legt uit: ,,De drempelvormer is een eenvoudige machine die je vrij makkelijk achter de rijenfrees kunt monteren. Per strekkende meter maakt hij drie drempeltjes door heel even met een woelpootje een hoop grond op te werpen. Simpeler kan het eigenlijk niet."

Helaas waren de drempeltjes het afgelopen seizoen niet erg netjes gevormd, maar dat kwam volgens Jensma omdat de machine technisch niet goed afgesteld stond. ,,Volgens mij krijgen we dat komend seizoen wel voor elkaar." Een vervelender minpuntje vindt hij dat de drempels een nogal hobbelig pad vormen voor machines die in een later stadium nog door het gewas moeten rijden. ,,Daarom leg ik komend seizoen maar even geen drempels aan in de wielsporen. Het vermogen om water vast te houden is daardoor misschien kleiner, maar ik vind het toch ook wel fijn om comfortabel en slagvaardig op het land te kunnen werken."

'Blijven meedenken over oplossingen'

Omdat dé maatregel die én effectief én praktisch toepasbaar én financieel haalbaar nog niet gevonden is, blijft de projectgroep verder zoeken naar mogelijkheden om afspoeling te voorkomen. Voor komend seizoen zijn er plannen om de in het najaar ingezaaide groenbemester op de kopakkers te laten staan. Hierdoor ontstaat een soort natuurlijke buffer die afstromend water voor een flink deel kan tegenhouden. Verder wordt er gekeken naar de verschillen in watervasthoudendheid tussen wel en niet geploegd land. Ook Jensma zal komend seizoen weer deelnemen aan een aantal proeven. En niet alleen om de technische mogelijkheden verder te verkennen, maar ook om te laten zien dat hij als akkerbouwer serieus mee willen denken over oplossingen. ,,Ik merk bijvoorbeeld dat het waterschap heel positief is over de samenwerking die we op dit moment hebben. In plaats van potentiële vervuilers worden we nu als meedenkers gezien. Alleen dat vind ik al een hele grote winst."

Foto boven - Klaas Jan Jensma heeft een 240 hectare groot akkerbouwbedrijf in Hijum (Fr.). Hij teelt onder meer pootaardappelen, uien, suikerbieten, wintertarwe en graszaad.

Foto's onder - Om de kans op afspoeling te verminderen kunnen kleine drempeltjes tussen de gewasruggen worden opgeworpen. Deze drempeltjes moeten ervoor zorgen dat het water tussen de ruggen blijft hangen, beter infiltreert en minder snel gaat stromen.
De drempels worden gemaakt met een drempelvormer. Dit is een eenvoudige machine die je vrij makkelijk achter de rijenfrees kunt monteren. Per strekkende meter maakt hij drie drempeltjes door heel even met een woelpootje een hoop grond op te werpen.

IN BEELD

MAÏS BESCHERMT FRUITBOMEN TEGEN VORST

Het ziet er wat vreemd uit: een rijtje maïs tussen de fruitbomen. Maar dit rijtje maïs kan wel eens een heel belangrijke redder in de nood blijken. Het is namelijk bedoeld om jonge fruitbomen te beschermen tegen strenge vorst.

,,Het idee is geboren tijdens de zeer strenge winter van 2012", vertelt Claudia Roelofs, die samen met haar man Winnie boomkwekerij 't Fort' in Zeewolde runt. ,,In februari vroor het toen 27 graden, waardoor onze totale bomenvoorraad van een miljoen exemplaren enorme schade opliep. Door te enten hebben we gelukkig een aantal bomen nog weten te redden. Maar het was ook een duidelijke wake-up call: dit willen we in de toekomst niet nog een keer meemaken!"

Om vorstschade in de toekomst te voorkomen deed het bedrijf onder andere proeven met vliesdoeken en schuimlagen. Maar deze voldeden niet. Toen werd er een oud idee van bedrijfsoprichter Wim Roelofs opgepakt. Hij herinnerde zich de nacht van 8 januari 1985, toen het nog een paar graden méér vroor als in 2012. Op de plekken met hoogstaand onkruid tussen de fruitbomen bleek de vorstschade aanzienlijk minder dan elders. ,,Zo kwam het idee naar voren om het maar eens met maïs tussen de fruitbomen te proberen. Maïs blijft namelijk sterk in de stronk en de negentig centimeter ruimte tussen de fruitbomen biedt genoeg ruimte voor de maïsplanten", zo vertelt Claudia. Bij sneeuw zorgt de maïs bovendien voor een beter microklimaat; de verwachting is een positief verschil van circa vijf graden.

De maïs wordt meestal in de nazomer (augustus/september) gezaaid, zodat deze tegen de winter op 'volle sterkte' is. Voor het zaaien heeft het bedrijf een tweedehands maïszaaimachine omgebouwd; deze hangt nu achter een zelfrijdende portaaltrekker.

De laatste jaren zijn de winters niet echt koud geweest en heeft de maïs zijn waarde nog niet kunnen bewijzen. Maar dat weerhoudt het bedrijf Roelofs er niet van om stevig vast te houden aan deze natuurlijke vorstbeschermer. ,,De kans dat het weer zo koud wordt, is statistisch eens per 25 jaar. Jaarlijks kost het zaaien ons enkele duizenden euro's, maar een kapotgevroren kwekerij kost natuurlijk veel meer. Zie het daarom maar als een soort bedrijfsverzekering; maar dan wel een heel belangrijke!"

ONKRUIDEN DE BAAS MET
SLIMME SCHOFFELS EN EGGEN

ERF IS HET GROOTSTE BIOLOGISCHE LANDBOUWBEDRIJF VAN NEDERLAND. HET BEHEERT EN BETEELT ONGEVEER 2000 HECTARE GROND, VERSPREID OVER DE PROVINCIE FLEVOLAND. OMDAT HET GEBRUIK VAN CHEMIE NIET IS TOEGESTAAN IN DE BIOTEELT, WORDT DE ONKRUIDBESTRIJDING HOOFDZAKELIJK MET EGGEN EN SCHOFFELS UITGEVOERD. DIRECTEUR JACO BURGERS EN BEDRIJFSLEIDER THEO HEIJBOER VERTELLEN HOE DAT IN DE PRAKTIJK GAAT. 'WE MAKEN ZOVEEL MOGELIJK GEBRUIK VAN HIGH TECH-MACHINES, MAAR ER BLIJFT ALTIJD WAT HANDWERK OVER.'

Met een schoffelwerktuig worden vrijwel alle onkruiden tussen de rijen met suikermaïsplanten weggehaald. De onkruiden die tussen de planten in gewasrij staan worden door de (V-vormige) aanaarder met grond bedekt.

Wie bij biologische landbouw nog aan nostalgische kleinschaligheid en geitenwollen sokken denkt, komt bij ERF BV behoorlijk bedrogen uit. De bedrijfslocatie in Zeewolde - het praktische hart van het bedrijf - oogt sober en strak. In de bedrijfshal staan grote GPS-gestuurde machines met flinke werkbreedtes opgesteld; high tech is hier duidelijk ruimschoots vertegenwoordigd.

,,Eigenlijk doen we de dingen niet zo veel anders dan andere grote landbouwbedrijven", zegt directeur Jaco Burgers als hem gevraagd wordt naar de positie van ERF binnen de landbouw. ,,Ook hier spelen capaciteit, slagvaardigheid, efficiëntie en planning een belangrijke rol. Verder is het werk ook niet wezenlijk anders. Net als bij andere grote landbouwbedrijven is er veel trekkerwerk, alleen hangt er bij ons soms een andere machine achter."

Het feit dat ERF een stichting is maakt volgens de directeur ook weinig verschil in de bedrijfsvoering. ,,Winstmaximalisatie is weliswaar geen doel voor ons, maar we moeten wel onze eigen broek ophouden en toekomstsproof blijven. Verder krijgen we geen extra steun of subsidies en moeten we gewoon een marktconforme pachtprijs voor grond betalen. Dus ook op dit punt wijken we in mijn ogen maar weinig af van collega-boeren hier in de Polder."

Geen chemie

Waar wél een flink verschil in zit, is de praktische uitvoering van het veldwerk. Bij ERF mogen immers geen chemische gewasbeschermingsmiddelen en geen kunstmest worden gebruikt. Vooral de onkruidbestrijding is elk jaar weer een flinke uitdaging. ,,In tegenstelling tot gangbare bedrijven kunnen wij geen corrigerende bespuiting uitvoeren, mocht het uit de hand lopen met de onkruiden. Daarom is een zo schoon mogelijke start voor het planten of zaaien van groot belang voor ons", zegt bedrijfsleider Theo Heijboer, die samen met collega Ad Remijn de zaken op de werkvloer regelt en het personeel aanstuurt. De voorbereiding voor zo'n schone, onkruidvrije start begint feitelijk al in de herfst met het netjes en vlak ploegen van de grond. ,,Die vlakke grond hebben we in het voorjaar hard nodig om onze eg- en schoffelwerktuigen goed te laten werken. Op een hobbelige grond met met veel kluiten kun je daar namelijk weinig mee uitrichten", zo licht de bedrijfsleider toe.

Ook van een vorstperiode in de winter wordt door het bedrijf dankbaar gebruik gemaakt. ,,De grond is dan draagkrachtig genoeg om het nog weer even wat vlakker te maken en eventuele onkruiden alvast op te ruimen. Al dit soorten bewerkingsmomenten moeten we meepikken om de grond in het voorjaar zo netjes mogelijk klaar te hebben liggen."

Vals zaaibed

In het voorjaar wordt - zo gauw de draagkracht van de grond dat toelaat - een vals zaaibed gemaakt. Hierin krijgen onkruiden de mogelijkheid om vlot te kiemen, waarna ze een aantal weken later bij het maken van het échte zaaibed weer worden opgeruimd. De pas gezaaide of geplante gewassen krijgen daardoor een mooie voorsprong op de onkruiden, die immers weer helemaal opnieuw moeten beginnen.

Direct na het zaaien worden veel percelen met een zware rol aangedrukt. Hierdoor worden niet alleen kluitjes geplet en de grond wederom iets vlakker gemaakt, ook wordt de bodem weer iets aangedrukt waardoor deze meer 'weerstand' kan bieden bij het eggen en schoffelen, waardoor het bestrijdingsresultaat vaak beter is. Gewassen die wat dieper gezaaid worden, zoals erwten, bonen, maïs en pompoen, kunnen voor opkomst nog een keer volvelds - 'blind' - geëgd worden. Deze bewerking poetst de eerste opgekomen onkruiden weer netje weg. In minder diep gezaaide gewassen en teelten op ruggen - zoals wortels, aardappelen en

Jaco Burgers (links) en Theo Heijboer zijn resp. directeur en bedrijfsleider van ERF. Dit grootste biologische landbouwbedrijf van Nederland beheert en beteelt ongeveer 2000 hectare grond, verspreid over de provincie Flevoland.

pastinaak - kunnen de onkruiden net voor opkomst nog een keer weggebrand worden met een strokenbrander.

Eggen en schoffelen

Het eggen, wieden en schoffelen in en tussen de gewassen gaat meestal rond half april van start. Voor deze klus - die tot het dichtgroeien van de gewassen voortduurt - heeft ERF een groot aantal machines voorhanden (*zie pagina 12: 'veel machines, veel technieken'*). Heijboer: ,,We proberen zo veel mogelijk te werken met wiedeggen. Deze zijn namelijk breder en sneller dan schoffelwerktuigen en hebben daardoor een veel grotere capaciteit. De kunst van het wieden is om de onkruiden zo hard mogelijk aan te pakken en tegelijkertijd de gewassen zoveel mogelijk te ontzien. Dit vraag niet alleen om een goede afstelling van de wieder, maar ook om een voortdurende afweging of het gewas niet te veel schade lijdt. In de praktijk kunnen gewassen trouwens wel tegen een stootje en herstellen ze zich vaak sneller dan gedacht", zo weet Heijboer.

De schoffelwerktuigen - waarmee alleen tussen de zaai- en plantrijen gewerkt kan worden - komen in beeld wanneer de gewassen wat groter worden en in teelten die te gevoelig zijn om (overheen) te eggen. Ook gewassen die op ruggen worden geteeld - zoals aardappelen en wortels - kunnen met speciaal hiervoor ontworpen hoek- en schijvenschoffels onkruidvrij worden gehouden.

De meest geavanceerde schoffel van dit moment is de IC ('ik zie') -cameraschoffel. Hiermee kan niet alleen tussen de zaai- en plantrijen worden geschoffeld, maar ook in de rijen. Een rij met camera's registreert onder andere de grootte, vorm, kleur en regelmaat van de planten en kan daardoor het gewas en het onkruid van elkaar onderscheiden. De onkruiden in de rijen worden met razendsnel in- en uitklappende mesjes weggesneden. ERF gebruikt deze machine - die rond de €80.000 kost - alleen in pompoenen, spruitkool en suikermaïs, omdat hierbij de afstand tussen de planten ruim genoeg is om de mesjes in en uit te laten klappen zonder schade aan het gewas. Omdat deze gewassen met behulp van GPS geplant zijn, kunnen de mesjes vrij dicht bij de gewasplanten komen en kan zo rond de 95 procent van het onkruid worden weggehaald.

Handwerk blijft

Gemiddeld wordt tussen de 85 en 90 procent van alle onkruid op het bedrijf met eggen, wieders en schoffels weggeghaald, zo schat Heijboer. Ook wordt er nog een paar procent overwoekerd door het gewas, waardoor dit onkruid door gebrek aan licht vanzelf verdwijnt. ,,De overblijvende 5 tot 10 procent is handwerk."

De onkruiden die het meest overblijven zijn grasachtigen, omdat deze door hun vorm lastig weg te eggen zijn en ook moeilijk dood te branden zijn. Daarnaast blijven er ook relatief veel taaie en diepwortelende wortelonkruiden over, zoals zuring en distels. Voor het verwijderen van de overgebleven onkruiden worden onder andere ligwieders (of wiedbedden) in gezet. ERF heeft drie van deze ligwieders waarop - afhankelijk van de uitvoering - 8 tot 18 personen kunnen liggen. Deze personen - meest Poolse uitzendkrachten - liggen met hun hoofd naar beneden, ondersteund door een aantal deken of kussens. De ligwieders worden vooral ingezet in fijne, gevoelige gewassen zoals wortels en peterselie, waar niet of moeilijk geëgd of geschoffeld kan worden. Schoffelen met de hand gebeurt alleen op onregelmatige percelen waar moeilijk met een ligwieder te werken is en in sterk veronkruide plekken en hoeken van percelen.

Volgens directeur Burgers is er jaarlijks ongeveer 60.000 uur handarbeid nodig om de laatste onkruiden uit de gewassen te verwijderen. Bij een gemiddeld uurloon van ca. €16 komt dat neer op een bedrag van bijna 1 miljoen euro. ,,De arbeidkosten zijn op ons bedrijf dus behoorlijk groot. Elke mogelijkheid om dit met betere of slimmere machines te verlagen grijpen we daarom met beide handen aan."

Zelf verwacht hij dat het percentage handwerk de komende jaren nog wel wat omlaag kan, onder andere door de combinatie van planten met GPS en nog geavanceerdere (camera) schoffeltechnieken die sneller werken en in nog meer gewassen kunnen worden ingezet. ,,En ik zie het ook nog wel gebeuren dat er machines worden ontwikkeld die elk onkruidje herkennen en eruit halen en dat we dus richting de 100 procent onkruidbestrijding komen."

Een groep Poolse medewerkers haalt handmatig onkruid weg tussen rode bieten. Ze doen dat liggend op een wiedbed. ERF heeft drie van deze wiedbedden waarop - afhankelijk van de uitvoering - 8 tot 18 personen kunnen liggen.

De cameraschoffel aan het werk in pompoenen. Deze machine herkent de gewasplanten en schoffelt het onkruid ertussen weg.

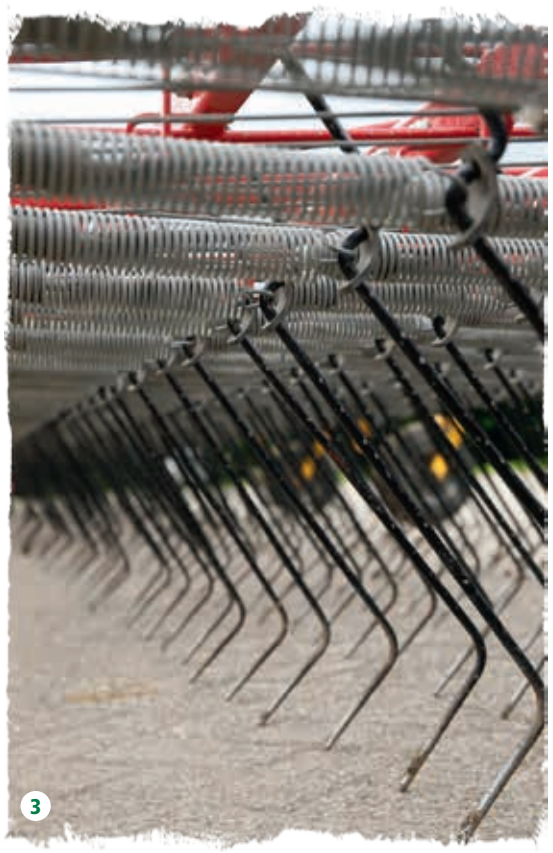

ERF werkt met groot en breed inzetbaar materieel. ,,Capaciteit en slagvaardigheid zijn erg belangrijk bij een groot bedrijf zoals het onze", zegt directeur Jaco Burgers.

VEEL MACHINES, VEEL TECHNIEKEN

MECHANISCH ONKRUID BESTRIJDEN KAN OP VEEL MANIEREN EN MET VEEL VERSCHILLENDE MACHINES. ALLE ZEVEN ONDERSTAANDE TECHNIEKEN WORDEN BIJ ERF TOEGEPAST.

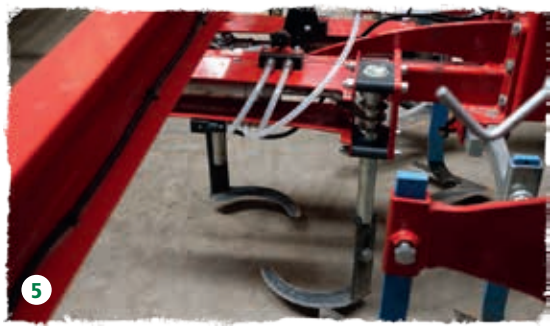

Foto 1 - Torsiewieder
De torsiewieder is eenvoudige, maar breed inzetbare wiedeg. Hij bestaat uit twee veertanden die een trillende en slepende beweging maken. Hierdoor wordt het onkruid tot vlak langs de gewasrij los getrokken. De intensiteit van de bewerking is regelbaar door het instellen van de werkdiepte en de stand van de tanden ten opzichte van de grond.

Foto 2 - Vingerwieder
De vingerwieder kan klein kiemend onkruid tussen de gewassen weghalen. De flexibele rubberen vingers die aan een draaiende schijf zitten, wrijven, poetsen en drukken het onkruid tussen de gewassen weg. ERF gebruikt de vingerwieder onder meer in bonen en maïs.

Foto 3 - Treffler-eg
Bij deze Treffler-eg kunnen de egtanden op een constante druk worden gezet door veerrollen die om het frame zitten aan te spannen of losser te maken. Vooral voor teelten op ruggen - zoals aardappelen en wortels - is de Treffler-eg zeer geschikt.

Foto 4 - Schijvenschoffel
Deze Schijvenschoffel wordt ingezet in gewassen die op ruggen worden geteeld. De schoffel is afgesteld op de vorm/helling van de ruggen en 'schraapt' de onkruiden er vanaf. ERF gebruikt deze schoffels in aardappelen en wortels.

Foto 5 - Cameraschoffel
De meest geavanceerde schoffel van dit moment is deze cameraschoffel. Daarmee kan niet alleen tussen, maar in de rijen worden geschoffeld. De camera herkent de gewasplanten en schoffelt het onkruid ertussen weg. ERF gebruikt de cameraschoffel in onder andere in pompoenen, spruitkool en maïs. In deze gewassen is voldoende ruimte tussen de planten (min. 20 cm) om de mesjes (foto) in en uit te laten klappen.

Foto 6 - Strokenbrander
Gewassen die te teer zijn om te eggen of schoffelen worden met een brander onkruidvrij gemaakt. ERF gebruikt sinds twee jaar deze strokenbrander, waarvan de brandermond instelbaar is en onder verschillende hoeken op het onkruid kan worden gezet. Hierdoor gebruikt het apparaat veel minder brandstof dan de (meer gangbare) volveldsbrander. ERF gebruikt de strokenbrander onder andere in peterselie, wortels en pastinaak.

Foto 7 - Wiedbed
Om ook de laatste onkruiden in de rij weg te kunnen halen worden zogenaamde wiedbedden (of ligwieders) ingezet. ERF heeft drie van deze wiedbedden, waarvan er twee op zonne-energie lopen (foto). Afhankelijk van de uitvoering kunnen er 8 tot 18 personen op een wiedbed liggen. Zij liggen met hun hoofd naar beneden, ondersteund door een aantal dekens of kussens. Ligwieders worden vooral ingezet in fijne, gevoelige gewassen zoals wortels en peterselie.

NIET DE MAKKELIJKSTE PERCELEN...

DE PERCELEN VAN ERF LIGGEN VOORAL ROND LELYSTAD, ALMERE, ZEEWOLDE EN DRONTEN. VELE DAARVAN HEBBEN EEN AFWIJKENDE, GRILLIGE VORM, MET NOGAL EENS BOOMRANDEN EROMHEEN OF EEN OBSTAKEL ERIN. ,,HIERDOOR IS DE ONKRUIDBESTRIJDING SOMS BEST INGEWIKKELD. SNEL EN EFFICIËNT TE WERKEN MET EGGEN EN SCHOFFELEN VALT NIET ALTIJD MEE, ZEKER ALS JE HET VERGELIJKT MET DE MEESTE ANDERE BEDRIJVEN IN FLEVOLAND DIE RECHTE, OBSTAKELLOZE PERCELEN TOT HUN BESCHIKKING HEBBEN'', ALDUS DIRECTEUR BURGERS.
OOK DE GROTE AFSTANDEN NAAR DE PERCELEN ZIJN BEPAALD NIET IDEAAL... BEHALVE DE TIJD DIE HET KOST OM MACHINES - EN WERKNEMERS - OP DE PERCELEN TE KRIJGEN, MOET ER OOK VEEL DOOR DE STAD WORDEN GEREDEN. ,,OM DAT ZO VEILIG MOGELIJK TE DOEN MOETEN WE SOMS CONCESSIES DOEN AAN WERKBREEDTE VAN ONZE MACHINES, TERWIJL WE UIT HET OOGPUNT VAN BEDRIJFSGROOTTE JUIST VOOR BREDERE MACHINES ZOUDEN MOETEN KIEZEN.''

'LIEFST 100% ONKRUIDVRIJ'

Als het aan bedrijfsleider Theo Heijboer ligt worden alle ca. 80 percelen die ERF beteelt volledig onkruidvrij gemaakt, al is dat niet voor alle gewassen strikt noodzakelijk. ,,In erwten is het bijvoorbeeld niet zo erg als er wat melganzenvoet in achterblijft; dat wordt er bij de verwerking van het product wel uitgehaald. En in aardappelen of wortelen zijn een paar onkruiden ook niet zo'n probleem; die verdwijnen tijdens het rooien vanzelf." Maar knoppen van distels of kamille kunnen in erwten weer wél heel schadelijk zijn. Deze zijn namelijk ongeveer even groot als erwten en kunnen er daardoor heel moeilijk uitgezeefd worden. En in maaigewassen zoals spinazie en peterselie geldt zelfs een nultolerantie voor onkruiden omdat deze anders rechtstreeks op het bord van de consument terecht zouden komen.

EXPLOITATIE RESERVEGRONDEN FLEVOLAND

ERF BV is in 1996 opgericht om landbouwpercelen aan stads- en dorpsranden in Flevoland te beheren, vandaar de naam: Exploitatie Reservegronden Flevoland. Het gaat om grond die op termijn een bouw- of natuurbestemming krijgt, maar die tot die tijd als akkerbouwgrond gebruikt wordt. De keuze om biologisch te boeren is volgens directeur Burgers feitelijk al in de jaren '70 door de voorloper van ERF gemaakt - de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (RIJP). ,,Deze organisatie was destijds al bezig met vraag hoe je zo duurzaam mogelijk zou kunnen boeren op de pas ingepolderde grond. Bovendien lagen ook toen al veel percelen rond stads- en dorpsranden; in mijn ogen is biologische landbouw daarom wel een logische keuze."
ERF teelt ongeveer 20 verschillende biologische gewassen op 1850 hectare. Een flink deel van het bouwplan is ingeruimd voor conservenerwten en -bonen (ca. 220 ha), maar ook kool en sla (samen 200 ha), aardappelen (180 ha), uien (160 ha), wortels (150 ha) en rode bieten (140 ha) zijn grote teelten op het bedrijf. Naast deze intensieve gewassen geeft het bedrijf ruim baan aan gewassen die de grond in conditie houden en de onkruiddruk laag houden, zoals luzerne (160 ha), wintertarwe (120 ha) en gras-klaver (75 ha).

NIET HELEMAAL BIOLOGISCH...

Naast ERF - dat uitsluitend biologisch teelt - is er ook nog een 'gangbare' dochteronderneming (Convention) waar wél met chemie en kunstmest wordt gewerkt. ,,Meestal zijn dat gronden die we maar een paar jaar in ons bezit hebben, waardoor het niet loont om deze biologisch te betelen", legt directeur Burgers uit. ,,Voor biologische landbouw geldt namelijk een overgangperiode van twee jaar. In die twee jaar - waarin gangbare beteelde grond wordt 'omgevormd' naar biologisch - mogen de producten nog niet als biologisch worden verkocht. Zoiets kost geld, omdat de kosten in die periode hoger zijn dan de opbrengsten. Om kostendekkend om te kunnen schakelen moet je de grond minimaal vijf jaar in bezit hebt."

CONVENANT BOLLENTEELT BIEDT HOUVAST

Uit het convenant: 'Bollentelers houden bij de perceelsindeling rekening met gevoelige bestemmingen zoals scholen, woonpercelen, campings en sportparken en de personen die daar verblijven.'

Lopen omwonenden van percelen waarop lelies worden geteeld mogelijk gezondheidsrisico's? Het is een vraag waarop de wetenschap op dit moment nog geen duidelijk antwoord heeft. De Gezondheidsraad - het onafhankelijke advies-orgaan voor de volksgezondheid - doet hier weliswaar onderzoek naar, maar de uitkomsten laten waarschijnlijk nog wel enkele jaren op zich wachten. Om (mogelijke) ongerustheid bij omwonenden zoveel mogelijk weg te nemen, hebben een aantal 'lelierijke' gemeentes een zogenaamd convenant (overeenkomst) voor de bollenteelt afgesloten. Eén daarvan is de gemeente Hardenberg. Zij sloot in 2014 een convenant tussen negen bollentelers en de werkgroep (nu Stichting) Bollenteelt Hardenberg. **Forward Farming Koerier** sprak hierover met drie bollentelers en de betrokken gemeentelijk ambtenaar voor Ruimtelijke Ordening.

,,Eerlijk gezegd schrok ik me te barsten toen ik voor het eerst las over de beperkingen die onze gemeente Hardenberg in petto had voor de lelieteelt", zegt lelieteler Marcel Markhorst uit Brucht (Ov.). We moeten terug naar de zomer van 2013, toen de hij op een zondag de ontwerpfase van het nieuwe bestemmingsplan voor het buitengebied nog eens doornam. Er bleek voor intensieve teelten, waaronder de lelieteelt, een verplichte spuitvrije zone van 30 meter langs bebouwingen te zijn opgenomen, iets waar Markhorst - en ook zijn collega's - tot dan toe niets vanaf wisten. ,,We waren echt compleet verrrast door deze voorgenomen maatregel en hebben vrijwel direct een eigen zienswijze ingediend, waarbij we vooral antwoord wilden hebben op de vraag waarom deze verplichte spuitvrije zone noodzakelijk werd geacht. Wat volgde was een nieuwe inspraakronde, waarbij emoties soms flink opliepen. Dit leverde weer een hoop media-aandacht op, waarbij - in onze ogen - onze beroepsgroep uiterst negatief en eenzijdig in beeld werd gebracht. Dat heeft ons toen echt wel flink geraakt", zo blikt Markhorst terug op deze moeilijke periode. Hij vervolgt: ,,Er moest dus gauw iets gebeuren om te voorkomen dat we definitief als 'milieuvervuilers' of gifboeren' werden weggezet. Toen kwam het idee naar voren om samen met de gemeente een convenant op te zetten, waarbij we als sector konden laten zien dat we netjes willen werken, met oog voor mens en milieu. Dat convenant hebben we begin 2014 met negen telers getekend."

'We moeten uit onze schulp kruipen'

Volgens Markhorst was er aanvankelijk wel de nodige scepsis over het convenant (*zie kader rechts*), zowel binnen de groep van lelietelers als ook bij andere boeren in de omgeving. 'Als jullie nu van alles en nog wat beloven en toegeven, zijn wij straks ook de klos met allerlei beperkende regels', was een veel gehoorde klacht. En nog steeds zijn niet alle boeren (en lelietelers) het eens met de volgens hen 'eenzijdige afspraken' die twee jaar geleden gemaakt zijn. Markhorst maakt zich echter sterk voor het afgesloten convenant. ,,We moeten als telers leren om uit onze schulp te kruipen en laten zien dat we rekening willen houden met de mensen om ons heen. Ik begrijp duvels goed dat dit voor sommigen als een beperking van de ondernemersvrijheid voelt, maar - kom op - we zijn niet alleen op de wereld! Zelf zou ik in ieder geval niet willen dat iemand hinder heeft van mijn bedrijfsvoering. Bovendien zijn alle afspraken in het convenant praktisch haalbaar voor telers die een beetje netjes en sociaal te werk gaan."

Ook collega-bollenteler Martin Trip uit Sibculo staat vierkant achter het convenant, al vindt hij het best een hele opgave om mensen actief te informeren over wat hij doet. ,,We waren als beroepsgroep erg gewend om gewoon onze gang te gaan – ook omdat er vroeger eigenlijk nooit iemand vragen stelde over ons werk. Pas de laatste vijf, zes jaar is dat echt anders geworden. We zijn veel meer in de picture gekomen en daar zullen we gewoon iets mee moeten."
Trip kan zich overigens goed voorstellen dat sommige omwonenden zich wel eens afvragen wat 'die lelieboeren toch allemaal uitspoken'. ,,In een tijdsbestek van 15 tot 20 jaar is de lelieteelt in deze regio enorm gegroeid. Dat valt natuurlijk op. Daar komt bij dat we in het groeiseizoen min of meer wekelijks onze bollen spuiten. Ik snap wel dat er mensen zijn die zich daar zorgen over maken, zéker als ze ook nog eens een beetje op internet gaan zoeken. Daar worden we nogal eens afgeschilderd als een horror-sector. Alleen al om de nuance terug te brengen bij de mensen zullen we ons veel meer open moeten stellen. ''

Vragen van omwonenden beantwoorden

Om omwonenden van zijn percelen te informeren over de lelieteelt heeft Trip een flyer laten drukken waarin de teelt in grote lijnen wordt uitgelegd. Ook zijn 06-nummer staat er groot op, zodat mensen direct antwoord kunnen krijgen op eventuele vragen. Verder is de bollenteler bereid om een persoonlijke toelichting te geven, als mensen hierom vragen. ,,Dat doe ik om eventuele zorgen bij mensen weg te nemen, maar eerlijk gezegd ook om gedoe achteraf te voorkomen. Als we plotseling bij mensen achter het huis staan met onze bollenkraam en ze weten van niks, dan wil dat nog wel eens het 'ho-ho-wat-gaat-hier-allemaal-gebeuren?'-effect geven. Zoiets kun je maar beter voor zijn door mensen tijdig te informeren. Mijn ervaring is dat er dan vrijwel altijd begrip is voor onze manier van werken."
Bollentelers Herman en Han Schukkert, eveneens uit Sibculo, kunnen zich ondertussen 'schikken' in het convenant, maar blijven er diep in hun hart toch wel wat moeite mee houden. ,,We werken gewoon volgens de wet, dus waarom moet er dan zo'n convenant komen? Daar komt bij dat er slechts een handvol mensen in de

gemeente is die fel gekant is tegen de bollensector. Waarom krijgen zij zóveel ruimte om ons in ons werk te beknotten?", vraagt Han zich nog steeds af. Inmiddels zien vader en zoon het convenant als een voldongen feit en ervaren ze 'toch ook wel' wat plussen ervan. ,,Door het convenant is er weer rust gekomen in de discussie rondom de bollenteelt. Bovendien hebben we nu als sector iets in de hand waarmee we kunnen zeggen: dit zijn de afspraken - niets meer en niets minder - en daar houden wij ons aan."

'Heel tevreden over uitwerking convenant'

Jaap Wuite van de gemeente Hardenberg is heel tevreden over de uitwerking van het convenant. Als medewerker Ruimtelijke Ordening is hij sinds de start in 2014 nauw betrokken bij alle zaken die met het convenant te maken hebben. Volgens hem is het belangrijk geweest dat zijn gemeente het convenant vanaf het begin heeft aangevlogen vanuit ruimtelijke ordening en niet vanuit handhaving. ,,Dat betekent dat we de bollenteelt als een normale agrarische bezigheid behandelen en niet als ongewenste teelt. We treden daarom niet zozeer op als scheidsrechter, maar meer als katalysator en bemiddelaar tussen de partijen. Deze manier van werken heeft erg geholpen om het vertrouwen te winnen van met name de bollentelers, maar ook van de Stichting bollenteelt."

Volgens Wuite zijn er de afgelopen jaren veel minder klachten geweest van burgers. ,,En de klachten die er waren zijn eigenlijk altijd naar behoren opgelost door de bollentelers. We zien dus gewoon dat het wérkt." Ook de verstandhouding tussen de telers en Stichting bollenteelt is er de afgelopen jaren duidelijk op vooruit gegaan, zo merkt hij. ,,Na een zeer aftastende en soms ook wel wat stekelige start in 2014 is er nu een constructief overleg mogelijk waarin beide partijen bereid zijn om naar elkaar te luisteren. Verder zie ik dat beide partijen hoe dan ook de wil hebben om er samen uit te komen, al liggen wensen en eisen soms ver uit elkaar."

STICHTING BOLLENTEELT ZIET AF VAN GESPREK

OM ALLE PARTIJEN DE KANS TE GEVEN OM HUN KANT VAN HET VERHAAL TE BELICHTEN IS OOK DE STICHTING BOLLENTEELT HARDENBERG UITGENODIGD VOOR EEN GESPREK OVER HET CONVENANT. ZIJ ZIEN HIER ECHTER - NA UITGEBREID BERAAD BINNEN HET BESTUUR - VANAF. ,,DE UITGAVE FORWARD FARMING KOERIER GEEFT IN ONZE OGEN TE VEEL EEN FEELGOOD-PRESENTATIE VAN DE LANDBOUW IN HET ALGEMEEN EN HET GEBRUIK VAN BESTRIJDINGSMIDDELEN IN HET BIJZONDER. ALS STICHTING WILLEN WE DAAR NIET MEE GEAFFICHEERD WORDEN", ZO MOTIVEERT VOORZITTER BERTO MEEUWISSEN HET BESLUIT.

DE BELANGRIJKSTE AFSPRAKEN

Innovatie

De telers streven actief naar het terugdringen van het gebruik van chemische middelen en voeren daartoe bovenwettelijke maatregelen uit. Bij de jaarlijkse evaluatie bespreken partijen de voortgang daarin en de toename in toepassing daarvan zo concreet mogelijk.

Veiligheid

De bollentelers houden bij de perceelsindeling rekening met gevoelige bestemmingen zoals scholen, woonpercelen, campings en sportparken en de personen die daar verblijven. Zij respecteren hier een teeltvrije zone van 5 meter.
Bij bestemmingen binnen de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) wordt een teeltvrije zone van 1,5 meter aangehouden.

Wanneer een grondontsmetting noodzakelijk is respecteren zij de voorgeschreven bufferzone.
Bollentelers zullen geen grondontsmetting uitvoeren wanneer het mistig is.

Bollentelers zullen geen planten bespuiten bij een windsnelheid › 5 m/s (windkracht 3), gemeten op spuitboomhoogte. Hierbij maken de telers gebruik van de best beschikbare techniek op het gebied van driftreductie en houden de technische ontwikkelingen actief bij.

Gedrag

De bollentelers willen netjes werken op alle fronten en dat ook uitstralen. Ze informeren aanwonenden over hun perceelskeuze. Aanwonenden kunnen altijd aangeven dat bepaalde werkzaamheden als storend ervaren worden en de bollentelers houden daar rekening mee bij de planning van hun werkzaamheden.

In het verkeer zorgen bollentelers ervoor dat modder snel wordt verwijderd en ook zorgen zij voor waarschuwingsborden, schone spiegels en verlichting. Zij zijn zuinig op de openbare ruimte en herstellen door hen veroorzaakte schade aan bermen zelf.

Vragen

Als er vragen of klachten zijn komen die snel bij de betreffende teler. De telers zien een klacht als een kans om te verbeteren en niet als een bedreiging.

Bron: Convenant bollenteelt gemeente Hardenberg

MARCEL MARKHORST: 'WE MOETEN LEREN OM UIT ONZE SCHULP TE KRUIPEN'

MARTIN TRIP: 'TIJDIG INFORMEREN ZORGT VOOR MEER BEGRIP BIJ DE MENSEN'

HAN SCHUKKERT: 'GELUKKIG NU WEER WAT RUST IN DE BOLLENDISCUSSIE'

JAAP WUITE: 'WE KRIJGEN NU VEEL MINDER KLACHTEN VAN BURGERS'

„Wij gebruiken geen kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen en hebben daardoor minder mogelijkheden om in het seizoen de gewassen bij te sturen. Het moet bij ons dus echt uit de grond komen."

Adri van Nieuwenhuyzen, biologisch akkerbouwer in Biddinghuizen (Fl.).

„Ik merk dat het waterschap heel positief is over de samenwerking die we op dit moment hebben. In plaats van potentiële vervuilers worden we nu als meedenkers gezien. Alleen dát vind ik al een heel grote winst."

Klaas Jan Jensma, akkerbouwer in Hijum (Fr.).

„Ik zie het ook nog wel gebeuren dat er schoffelmachines worden ontwikkeld die elk onkruidje herkennen en eruit halen en dat we zo richting de 100 procent onkruidbestrijding komen."

Jaco Burgers, directeur biologisch landbouwbedrijf ERF.

„We moeten als telers leren om uit onze schulp te kruipen en laten zien dat we rekening willen houden met de mensen om ons heen. Ik maakt me daarom sterk voor het afgesloten convenant bollenteelt."

Marcel Markhorst, lelieteler in Brucht (Ov.).

COLOFON

Concept en realisatie:
• Bayer CropScience SA-NV
Vormgeving en opmaak:
• Claudesign
Fotografie:
• Bayer CropScience SA-NV
Drukwerk:
• HH Global

Dit is een uitgave van:
Bayer CropScience SA-NV
Energieweg 1
P.O. Box 23
NL-3640 AE Mijdrecht

Science For A Better Life

OOG VOOR DETAIL

Blijf op de hoogte van de actuele zaken.
Volg ons op Twitter of Facebook:
BayercropNL

Transportwagen met lekgoot

Op het eerste gezicht lijkt dit een gewone platte wagen waar een paar kisten op worden gezet. Maar wie iets preciezer kijkt ziet dat de wagen een naar het midden aflopende laadvloer heeft en dat er een gootje in het midden loopt. Deze wagen is speciaal ontworpen voor bloembollentelers. Wanneer zij in het najaar hun bloembollen planten, worden deze eerst ontsmet. Dat gebeurt meestal door de kisten met plantgoed in een bad met ontsmettingsmiddelen te dompelen. Om te voorkomen dat er middelen van de wagen afdruipen - waardoor deze op het erf, daarna in het afvoerputje en vervolgens in het milieu terechtkomen - is de laadvloer iets hellend naar het midden gemaakt. Het afdruipende ontsmettingsmiddel loopt dan via een gootje naar een opvanginrichting achterop de wagen. Daar kan het middel afgetapt en opnieuw gebruikt worden. Eenvoudig, praktisch en doeltreffend!

